

הקדמה כללית

(ליחידות-22 24) בעניין העונש

עונש הנו תוצאה של מעשה רע.

מהם תפקידיו של העונש?

1. לתקן את מי שעשה מעשה לא טוב.

2. לחנך את החוטא ואת החברה לדרך הטוב ולהרתיע אותם מלעשות מעשים רעים שוב.

← לגבי מהות העונש של הנחש, עיינו בהמשך היחידה.

לפניכם שלושה מלבנים שבהם מופיעים איש, אישה ונחש.
על מי כל אחד מהם מטיל את האחריות?

הדביקו (מדף המדבקות) יד היוצאת מגופו של האיש ומראה את מי הוא מאשים.
הדביקו יד היוצאת מן האישה ומראה את מי היא מאשימה.

Three boxes containing a snake, a woman, and a man, each with a hand pointing to a label below: הנחש, האישה, האיש.

קבלת אחריות

פרק ג פסוקים יא-יג

יחידה 21

יֵאָמֵר מִי הִגִּיד לְךָ
כִּי עָרַם אֶתְּךָ
הַמֶּן-הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ
לִבְלֹתִי אֶכְלֶ-מִּמֶּנּוּ אֶכְלֹתִי:

יִבֵּי וַיֹּאמֶר הָאָדָם
הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי
הִוא נָתַנָּה-לִּי מִן-הָעֵץ וְאָכַל:

יִגֵּי וַיֹּאמֶר י-ה-ו-ה אֶ-לֵהִים לָאִשָּׁה מֶה-זֶּאת
עָשִׂית
וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה
הַנָּחַשׁ הִשְׁיֵאֵנִי וְאָכַל:

צבעו את המילים שבהן מופיעות אותיות השרש א.ב.ל.

יחידה 22. עונשו של הנחש

(פסוקים יד-טו)

א. הקדמה

הנחש - אנחנו לא מכירים את הנחש שהיה בגן עדן ("הנחש הקדמוני"). עם זאת, ברור שאין עונשו של הנחש דומה לעונשם של האדם והאישה. לנחש לא היה שכל כמו לאדם, לא היו לו מצוות ועבירות וממילא גם לא שר ועונש. דברי הנחש היו ניסיון לאדם ולאישה ("והנחש - הוא שטן הוא יצר הרע" - עיינו בספורנו על פסוק א'), וברגע שהם כשלו וירדו מגדולתם ירד גם הנחש מה"גדולה" שהייתה לו. אין דו-שיח בין ה' לבין הנחש, אלא אמירה א-לוהית בלבד כי אין לנחש יכולת עצמית לתקן מעשים, לחזור בתשובה וכדומה.

עונשו של הנחש אינו משמש כדרך לתיקון, אלא מבטא מציאות חדשה לגמרי של הנחש - הוא נהיה ארוך, איבד את רגליו והורחק מקרבת א-לוהים ומקרבה לאדם, שנברא בצלם א-לוהים.

בעוד שעונשם של האדם והאישה מצריך אותם לפנות אל ה' ולהתפלל לעזרה (וכך הם שבים וזוכים לקרבת א-לוהים), עונשו של הנחש מרחיק אותו לגמרי מה' (כבר אין לו עמידה זקופה, אין לו יכולת התקדמות - הליכה - ואין לו צורך לבקש מזון מאת ה', כי מזונו מצוי לו בכל מקום).

הנחש שאנחנו מכירים היום הוא כנראה הנחש **סאתרי** העונש. כאשר רואים נחש צריך להתרחק בצורה שקטה, כי הוא מסוכן ביותר. יש להדגיש בפני הילדים שבשום פנים ואופן אסור לנסות לתפוס אותו או להרגו.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

יד. וַיֹּאמֶר יְיָ-ה-יְהוָה אֱלֹהִים | אֶל-הַנָּחָשׁ כִּי עָשִׂיתָ בְּגַלְלֵי שְׁעִית זֹאת

אָרְזָר מִקּוֹלֵךְ אֲתָהּ מִכָּל יוֹתֵר מִכָּל

הַבְּהֵמָה וּמִכָּל וְיוֹתֵר מִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה

עַל-גִּחְזֹנְךָ תֵּלֵךְ (כִּי מֵעַכְשָׁיו לֹא יִהְיוּ לְךָ רַגְלָיִים)

וְעָפָר תֹּאכַל כָּל-יְמֵי חַיֶּיךָ:

טו. וַאֲיִבָּה | שְׁנָאָה אֲשִׁית אֲשִׁים

בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה וּבֵין זָרְעֶךָ וּבֵין זָרְעָהּ

הוא יִשׁוּפֶךָ רֹאשׁ יְכָה אוֹתְךָ בְּרֹאשׁ וְאֲתָהּ תִּשׁוּפְנֵנוּ עֵקֶב תִּכָּה אוֹתוֹ בְּעֵקֶב:

ג. מנגינת הכתוב

הריחוק מה' הוא העונש הגדול ביותר שיכול להיות!

הנחש הורחק לגמרי מה' - אין לו שום צורך לפנות אל ה' בתפילה או בבקשה כלשהי, והוא רחוק מה' אפילו יותר מבעלי החיים האחרים. לעומת זאת, האדם והאישה נענשו בדברים שמצריכים אותם להתפלל אל ה' - האדם זקוק להתפלל לפרנסתו, והאישה מתפללת לפרי בטן ולהקלה בהיריון ובלידה.

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחברת

- נבקש מהתלמידים לסמן את המילה **נחש**.
- בפסוקים מודגשות ארבע מילים כסימונים לעונשו של הנחש: **ארור, גחונך, ועפר, ואיבה**. בחוברת מופיעה שאלה המתקשרת לכל אחת מהמילים. אפשר להסתפק במתן תשובה ואפשר לנצל חלק מהשאלות כבסיס לשיחה בכיתה. (שינון ארבעת המילים יכול לעזור לזכור את כל חלקי העונש).

עֲנֵשׁוּ שֶׁל הַנָּחָשׁ
פָּרָק ג פְּסוּקִים יד-טו

יחידה 22

יד וַיֹּאמֶר י-ה-ו-ה א-ל-הִים | אֶל-הַנָּחָשׁ

כִּי עָשִׂיתָ זֹאת

אָרוּר אַתָּה מְכַל-הַבְּהֵמָה

וּמְכַל חַיַּת הַשָּׂדֶה

עַל-**גְּחֹנְךָ** תֵּלֵךְ

וְעַפָּר תֹּאכַל כָּל-יְמֵי חַיֶּיךָ:

טו וַאִיבָה | אֲנִשִּׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה

וּבֵין זָרְעֶךָ וּבֵין זָרְעָהּ

הוּא יִשׁוּפְךָ רִאשׁ

וְאַתָּה תִּשׁוּפֶנּוּ עֵקֶב:

צבעו את המילה "נחש".

1. הנחש נענש להיות ארוך יותר מכל _____.
2. כיצד הולך הנחש לאחר העונש?
3. מה אוכל הנחש לאחר העונש?
4. כיצד מנסה הנחש לפגוע באדם וכיצד פוגע האדם בנחש?

48

23. עונשה של האישה

(פסוק טז)

א. הקדמה

עונשה של האישה בא לידי ביטוי בשני תחומים:

1) בתהליך ההיריון והלידה

ילדים הם שמחה גדולה להורים. לפני החטא של האיש והאישה היה קל מאוד ללדת ילדים. בעקבות החטא, ההיריון והלידה הפכו להיות מלווים בכאבים.

2) בקשר עם בעלה

האישה נענשה בכך שהיא תרגיש תלויה יותר בבעלה. קשה לה יותר כאשר הוא לא נמצא, והיא מתגעגעת אליו. גם כאשר הוא נמצא היא מרגישה תלויה בו. (אם צריך להרים דברים כבדים - מי בדרך כלל מרים? אם משהו נשבר - מי בדרך כלל מתקן? אם שומעים רעש בבית באמצע הלילה - מי בדרך כלל הולך לבדוק?) ← עם זאת, הבעל יכול לגרום לכך שהדבר יהיה לטובת האישה, אם הוא לא ינצל את כוחו ואת מעמדו כדי להשתלט על אשתו ולפגוע בה, אלא להיפך - כדי להגן ולעזור.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

טז. אֵל-הָאִשָּׁה אָמַר

הֲרַבָּה אֲרַבָּה עֲצָבוֹנָךְ וְהֲרַבָּה קוֹשֵׁי בִזְמַן הַהִירִיוֹן שֶׁלְךָ

בְּעֵצָב תֵּלְדִי בָנִים כְּאֵבִים בִּזְמַן הַלִּידָה

וְאֵל-אִישׁךָ תִּשְׁוֹקֶתְךָ תַּחוּשֵׁי גַעְגּוּעִים לְאִישׁ שֶׁלְךָ, לְבַעַלְךָ

וְהוּא יִמְשַׁל-בְּךָ כִּי בְדֶרֶךְ כָּלֵל הַבַּעַל חֹזֵק יוֹתֵר:

ג. מנגינת הכתוב

עונש האישה מכיל בתוכו קושי, ועליה להתאמץ יותר עד שהיא תשיג את מבוקשה: ילדים וקשר טוב עם בעלה. האישה יכולה לפנות אל ה' בתפילה לסייעתא דשמיא.

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחוברת

- נבקש מהתלמידים לסמן את המילים שהשורש ע.צ.ב. מופיע בהן.
בפסוקים צבענו כל חלק מעונשה של האישה בצבע אחר: עצבון ההיריון, עצב הלידה, התשוקה אל הבעל והוא ימשול בך.
בדף מופיע איור של אישה בהיריון המתפללת אל ה'.
זהו בסיס לשיחה עם התלמידים: מה האישה עושה? על מה לדעתכם היא מתפללת? כיצד אנחנו יכולים לעזור לאמא כשהיא בהיריון? וכדומה.
אפשר לבקש מהתלמידים לצבוע את האיור.

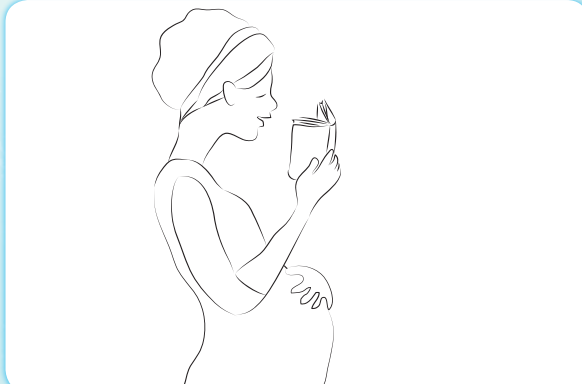
עֲנִשָּׁה שֶׁל הָאִשָּׁה
פָּרָק ג פְּסוּק טז

יחידה 23

טז אֵל-הָאִשָּׁה אָמַר
הֲרַבָּה אֲרִפָּה **עֲצֹבֹנָהּ** וְהִלֵּנָהּ
בְּעֵצָב תִּלְדֵי בָנִים
וְאֵל-אִישָׁהּ תִּשְׁוֹקֶתָהּ
וְהוּא יִמְשָׁל-בָּהּ:

צבעו את המילים שבהן מופיעות אותיות השורש ע.צ.ב.

א. מהי לדעתכם, תפילת האישה שבאיור?
ב. צבעו את האיור.

49

יחידה 24. עונשו של האדם (פסוקים יז-יט)

א. הקדמה

עונשו של האיש, כמו עונשה של האישה, עוסק בצער שיהיה לו עד שישיג את מבוקשו.

עונש האדם רחב יותר וכולל יותר, ובחלקו הוא חל גם על האישה - "ואל עפר תשוב".

עונשו של האיש מתבטא בשני תחומים:

1) הקושי בעבודת האדמה

א. "ארורה האדמה בעבורך" - האדמה תהיה מקוללת. היבול יגדל לאט ומעט ויהיה פחות משובח (ממה שהיה קודם).

ב. "וקוץ ודרדר תצמיח לך" - האדמה תוציא לא רק יבול טוב אלא גם קוצים.

ג. "בזיעת אפיך תאכל לחם" - האדם יאלץ להתאמץ הרבה, לעבוד קשה ולהזיע על מנת להכין לחם לאכול.

← **יש כאן "מידה כנגד מידה"**: היה לאדם אוכל בשפע, והוא אכל מן האסור. כעת כל מאכלו יהיה בקושי ובעצב.

2) עונש המוות שנגזר עליו - "עד שובך אל האדמה".

הנשמה עולה לשמים והגוף חוזר לאדמה, עד תחיית המתים.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

יז. וְלֵאדָם אָמַר

כי-שָׁמַעְתָּ בְּגִלְלֵי שְׁמֹעַת לְקוֹל אֲשֶׁרְךָ

וְתֹאכַל מִן-הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ

אַרְוֶרְהָ מִקּוֹלֵךְ הָאָדָמָה בְּעֵבֹרְךָ בְּגִלְלֵךְ

בְּעֵצְבוֹן בְּעֵצְבוֹת וּבִטְרַחַה גְדוּלָה תֹאכַלְנָה תֹאכַל אֶת יְבוּלָהּ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ:

יח. וְקוֹץ וְדִרְדֵר (סוגי קוצים) תִּצְמִיחַ לְךָ וְאֶכְלֵתְּ אֶת-עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה:

יט. בְּזֵיעַת אִפְיֶיךָ זֵיעָה שֶׁעַל הַפְּנִים (תִּיאַלֵץ לְעֵבֹד קֶשֶׁה וּלְהִזִיעַ עַד שֶׁ...) תֹאכַל לֶחֶם

עַד שֹׁבְךָ אֶל-הָאָדָמָה לְאַחַר שְׁתֵּמוֹת (כֹּאן נֹאמַר לוֹ שֶׁהוּא יָמוּת)

כִּי מִמֶּנָּה (מִהָאָדָמָה) לְקַחְתָּ

כִּי-עָפַר אֶתָּה (גֹּפֶךְ עֵשׂוּי מֵעֵפֶר) וְאֶל-עָפָר תִּשׁוּב:

ג. מנגינת הכתוב

האדם יצטרך להתאמץ מאוד ולסבול הרבה עד ששיג חיים שלווים וקרבת א-לוהים כמו שהיו לו בגן עדן. מה שהיה לו לפני כן בקלות, הפך כעת לאתגר ויהיה עליו לעבוד בשבילו יותר. גם האדם (כמו האישה) יכול להתפלל לה' ולבקש שה' יעזור לו!

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחוברת

- נבקש מהתלמידים לסמן את המילים שבהן השורש א.כ.ל.
- נבקש מהתלמידים להדביק מדבקות הממחישות קוץ ודרדר וכן את **בזעת אפיק**.
- בצד שמאל מופיעים איורים, ובהם שלבי העבודה - מהחרישה עד הלחם המוכן. נבקש מהתלמידים למספר את האיורים לפי הסדר ולצבוע אותם.

המחשות נוספות:

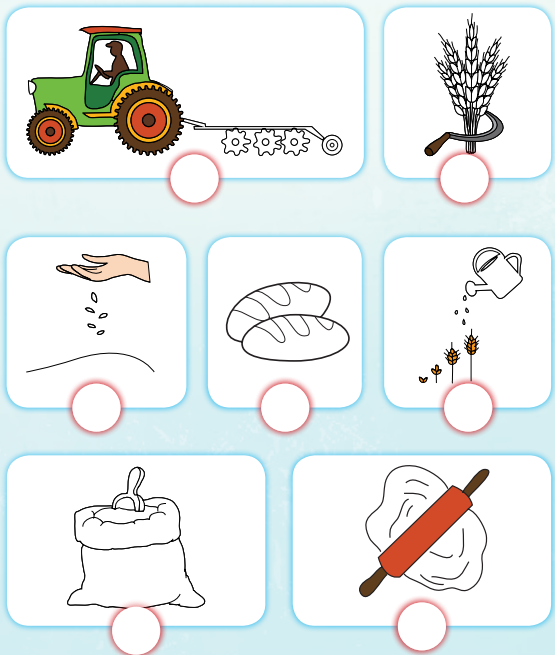
היחידה מזמנת לעסוק במידה מסוימת בנושא המוות.

צריך להיות מודעים לכך שיייתכן ויש ילדים בכיתה שהיו חשופים למקרה של מוות, ואפשר לנצל הזדמנות זאת כדי לדבר מעט על הנושא - גם כדי להסביר וגם כדי להרגיע.

(כגון: "לאדם שנפטר טוב, רק לנו עצוב"; "לאדם שנפטר לא כואב!"; "נשמתו נמצאת בגן עדן" וכדומה.)

"בזעת אפיק תאכל לחם"

האדם צריך לעבוד קשה בשביל להוציא לחם מן הארץ. לפניכם ציורים המתארים את השלבים השונים של הכנת הלחם. א. כתבו את המספר המתאים ליד כל ציור, לפי סדר הפעולות. ב. צבעו את האיורים.

עֲנֵשׂוּ שֶׁל הָאָדָם

פָּרָק ג פְּסוּקִים יז-יט

יחידה 24

יז וְלָאָדָם אָמַר
כִּי-שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ
וְהֵאכַלְתָּ מִן-הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר
לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ
אֲרוּרָה הָאָדָמָה בְּעִבּוּרָהּ
בְּעִצְבוֹן תֹּאכְלֶנָּה כֹּל יְמֵי חַיֶּיהָ:

יח **יְקוּץ וְדִרְדַר** תַּצְמִיחַ לָךְ
וְאָכַלְתָּ אֶת-עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה:

יט **בְּזַעַת אַפִּיקְךָ תֹאכַל לֶחֶם**
עַד שׁוֹבֶבְךָ אֶל-הָאָדָמָה
כִּי מִמֶּנָּה לִקְחֹתָ
כִּי-עָפַר אֶתְּהָ וְאֶל-עָפָר תָּשׁוּב:

צבעו את המילים שבהן מופיעות אותיות השורש א.כ.ל.

מדף המדבקות:

- הדביקו תמונה של קוצים ודרדרים ליד המילים "קוץ ודרדר".
- הדביקו תמונה של אדם מזויע ליד המילים "בזעת אפיק".

יחידה 25. קריאת שם לאישה וכותנות העור (פסוקים כ-כא)

א. הקדמה

למרות החטא והעונש הקשה - העולם ממשיך והחיים ממשיכים. האדם ואשתו מתחזקים, מתעודדים וממשיכים, והקב"ה רואה שהם מתחזקים ומסייע להם ברוב רחמיו להתמודד עם מצבם החדש. האדם מחזק את אהבתו לאשתו (אחרי שהאשים אותה בחטא), והוא מעניק לה שם יפה המתאים לה. ה' ראה את מצוקתם של האדם ושל אשתו ועשה להם בגדים.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

כ. וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה

כִּי הוּא הִיְתָה אִם כָּל-חַי אִמָּא שֶׁל כָּל הָאֲנָשִׁים הַחַיִּים בְּעוֹלָם:

כא. וַיַּעַשׂ י-ה-ו-ה אֱלֹהִים

לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוֹת עוֹר בְּגָדִים מֵעוֹר וַיִּלְבָּשֵׂם:

ג. מנגינת הכתוב

גם במצבים קשים של חטאים ועונשים כבדים - אין להתייאש! יש להתעודד, להתחזק, לעודד זה את זה, להתרגל למצב החדש, להמשיך בחיים ולנסות ללמוד לקח ולתקן.

ה', שהוא אבא רחמן, אוהב את כולם ועוזר לכולם, כולל למי שחטא וגרם לעצמו את הצרה. גם כשאבא ואמא לפעמים כועסים ומענישים כדי לחנך אותנו, זה לא אומר שהם לא אוהבים אותנו! זה לא אומר שהם יפסיקו לעזור לנו! להיפך!

כך ה' דואג לנו, ממשיך לעזור לנו ומספק לנו את היכולות, הכוחות ושאר הדברים שאנו צריכים כדי להמשיך להתקדם בעולם.

ד. הצעות להמחשה והרחבה

בחברת

- נבקש מהתלמידים לסמן את שמה של האישה.
 - בצד שמאל מופיעה פעילות בנושא בגדים.
- ביחידה הזאת נוצרת הזדמנות לשיחה עם התלמידים בנושא הבגדים.
הפעילות בחוברת עוסקת במיון הבגדים לבגדי גברים ובגדי נשים.

המחשות נוספות:

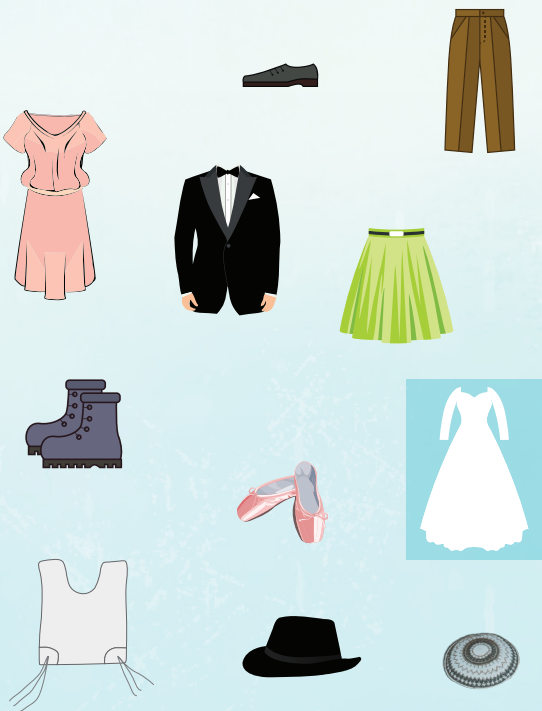
- ניתן להרחיב באופן כללי בנושא הצניעות בלבוש.
- ניתן להרחיב בנושא המצוות הקשורות לבגדים, כגון ציצית, שעטנז וכדומה.
- ניתן להרחיב בנושא של סוגי בגדים: בגדי יום חול, בגדי שבת, בגדי עבודה, בגדי ספורט, מדים של חייל וכדומה.

קריאת שם לאִשָּׁה וְכִתְנוֹת הָעוֹר

פָּרַק ג פְּסוּקִים כ-כא

יחידה 25

את הבגדים הראשונים של האדם ושל אשתו הכין הקב"ה בכבודו ובעצמו.
לפניכם איורים של בגדים המצויים בימינו.
מיינו אותם לפי בגדי גברים ובגדי נשים. הקיפו את בגדי הגברים בצבע כחול
ואת בגדי הנשים בצבע אדום.

כ וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה
כִּי הוּא הִיְתָה אִם כָּל-חַי:

כא וַיַּעַשׂ י-ה-ו-ה אֶ-לֵהִים
לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ
כִּתְנוֹת עוֹר וַיִּלְבָּשֵׁם:

א. צבעו את שמה של האישה.
ב. מי קרא לה כך?
ג. מדוע הוא קרא לה כך?